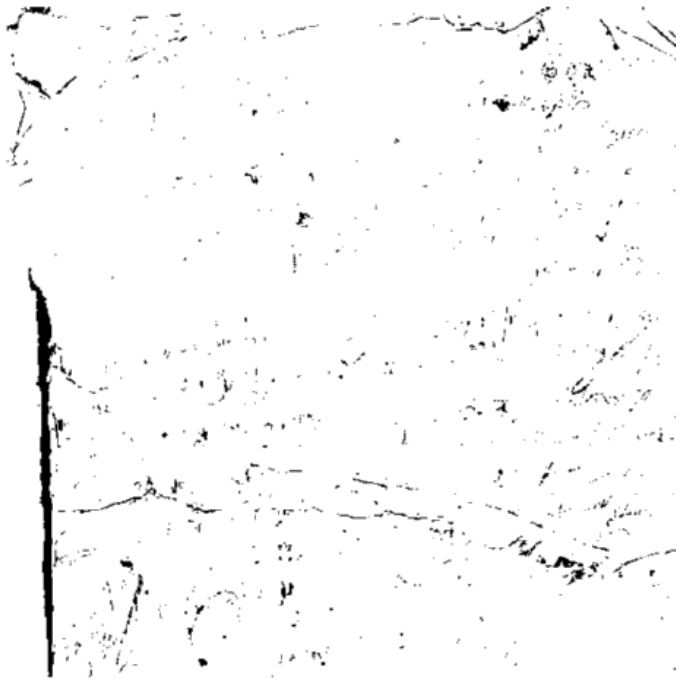

א. רישום רבנו הזקן בפנקס לאזניא

באחד מכתבי היד שבספריה (מס. 1333) מועתקת מפנקס לאזניא, הרשמת כ"ק אדמו"ר הזקן בחברה קדישא של קהלת לאזניא. עיקרה כבר נתפרסם בכמה מקומות, ונדפס גם בבית רבי (א, ב). אלא שכאן יש הוספת איזה פרטים, ובסוף נרשם:

ולעיל מזה חתום א[ת] ע[צמו] הרב מפלענצנע [...] למטה [...] הזקן מ"ה יהודה ליב'. וזה הלשון בכ"י הרב הנ"ל הועתק אונ[ת] באונ[ת] מגוף הפנקס השייך ל... אור' ליום ב' ד' טבת תקצזי"ן. ירוחם בא"א מוהר"ר מנחם מענדל כ"ץ זצ"ל"ה [גבאי?] פה לאזניא.

אוצר החכמה

אה"ח 1234567

היום² יום ט"ו כסלו תקצזי"ן לפ"ק נתקבל התורני מו"ה ברוך ב"מ אברהם¹ להחברא קדישא רק [שיהי'] ש[מש] להחברא שנה אחת ולציית כל אשר יצו החברא עליו ואביו מו"ה אברהם התחייב א[ת] ע[צמו] ליתן להחברא אלשיך שיהי' שוה לא פחות משלשים רז"כ.

נתן

היום יום ט"ו כסלו תקי"ד לפ"ק נתקבל הילד שניאור זלמן בן מהור"ר ברוך להחברא קדישא רק שיהי' שמש עד [בן?] בר מצוה באופן שיתן אביו זקנו עשרה ברוסעס כל ברוס ה' קלאפטער

1 כמה תיבות מטושטשות וקרועות, ומתוכן הדברים נראה ששנים חתמו (או כתבו) בפנקס לאזניא על הרשמת רבנו הזקן לחברא קדישא: א) הרב מפלענצנע. ב) הרב הזקן מ"ה יהודה ליב. הרשמת אדמו"ר הזקן מועתקת בכמה כת"י, ונדפסה גם בבית רבי (א, ב), ובשו"ג שם כותב על החתימה "נאום יעקב במוהרצ"ה זללה"ה", אשר הוא בעהמ"ח ס' ישועות יעקב על המדרש, והי' רב אח"כ בק"ק פלענצנע. [הכוונה לפירוש ישועות יעקב על תנא דבי אליהו, שנתפרש בכמה דפוסיים שהוא "להרב המאה"ג החו"ב וכו' מו"ה יעקב זצ"ל אבד"ק פלענצנע"].

בכת"י 399: 662 בכותרת: "העתק מ"ש בהנ"ל [פנקס דלאזניא] בשנת י"ג כשנתקבצו להיות מאנשי החבורה. ואומרים בלאזניע שהלשון מזקני ת"ח עד סופו כתב זאת ר' ליב שרעת שהיה אז בלאזנע עת ההיא".

ובכת"י 1007 "שמענו אשר הרה"ק ר' ל' שרה'ס ז"ל נזדמן בלאזנע בט"ו כסלו זה והוא בעצמו כתב בפנקס בכ"י נוסחא הנ"ל. ואם קבלה נקבל".

ואולי הוא הרב "הזקן מ"ה יהודה ליב" הנזכר בכת"י שלפנינו.

2 הרשמת רבי ברוך, אביו של רבינו הזקן, להחברא קדישא לאזניא.

3 שם אביו הוא כאן אברהם, מתאים לנוסח המצבה שנדפס צילומה בס' אגרות-קודש אדה"ז ע' 9, ולא' הנוסחאות בבית רבי א, א. וראה בהערה באג"ק שם.

4 אפשר הכוונה היא, שאביו מו"ה אברהם "נתן" את הסכום הנ"ל.

מחיר 1234567

לבנין בית הכנסת ובכל שנה ושנה מחויב אביו זקנו הנ"ל ליתן ח"י ג"פ ואי"ה אחר כלות משך שנים יהי' כאחד מאתנו.

אוצר החכמה

נתן

זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין דעתן נתוסף בתורה וביראת ה' תוסף ימים ושנים בנתמלא שנת י"ג זמן קהלה להקהל בני חבורתא קדישא, ה"ה החכים המופלג תנא ופליג [החתן מ"ה] שניאור זלמן בהרב המופלא מו"ה ברוך דין זרע ברוך זה ינחמנו כי סליק לגבוה בין אסיפת חכמים.

היום אור ליום ג' שנכפל שני פעמים כי טוב ט"ו כסלו תק"כ"א לפ"ק.

נאום יעקב בכאאמו"ה צבי הירש זצללה"ה

ב. מענה רבנו הזקן, ע"י תלמידו רבי אהרן הלוי משטאראשעלע

לפנינו מענה שהשיב רבנו הזקן אל אחד מחסידיו, מוה"ר משה. את המענה השיב בעל פה על ידי אחד מגדולי תלמידיו, היושב בשבת תחכמוני, רבי אהרן הלוי מסטאראשעלע (בעל עבודת הלוי, ושערי היחוד והאמונה ועוד), שרשם את המענה באגרת שלפנינו. החסיד הנזכר היה משך זמן אצל רבנו הזקן, ואח"כ נסע ללמוד דרך ה' אצל אחד מתלמידי המגיד ממועזריטש. אח"כ נמשיכה נפשו לאור כי טוב שאצל רבנו הזקן, אלא שהיה ירא בעצמו, שמא אחרי שעזב את רבנו הזקן ונסע לצדיק אחר, לא יאבה רבנו הזקן לקבלו.

החסיד כתב את כל זה אל כ"ק אדמו"ר הזקן, וגם אל תלמידו רבי אהרן הלוי.

רבי אהרן כתב את מענה רבנו הזקן באגרת שלפנינו, אשר "ידוע לכל דרכו בקדש, לא להקפיד על הנוסע לזולתו, וגם לא להשתדל שיסעו אליו דוקא", שאין דרכו לדקדק "כשארי הגדולים אשר בארץ, מטעמים ונימוקים כהתקשרות וכדומה לזה, אין זה דרך אתו ח"ו ורחוק מדרכו", וכל מעיניו הוא רק "ימין מקרבת את אשר קרבת אליהם יחפץ, להורות להם הדרך ילכו בה ודרך ישרה שיבור לו ... ליתן עצות בנפשו של כל אחד ואחד השייך לו".

5 כ"ה גם בשלשת כתבי-היד הנ"ל, אבל בבית רבי גרס "טו"ב כסלו". ובאגרות בעה"ת (בתחלתו) גורס "ט"ז כסלו", ובהערה שם:

ט"ז כסלו לא חל ביום ג' בשנים תקי"ז-תקכ"ב. בתקכ"א חל יום ג' ב"ז כסלו, ובעל בית רבי משער שה' כתוב טו"ב כסלו ונשתבש ל"ט ז", ולפיכך קבע את שנת לידתו לתק"ז. בקונטרס "ח"י אלול ה'תש"ג" כתוב כי רבנו נולד בח"י אלול תק"ה (פרשת הולדתו מסופרת שם בארוכה על סמך המקובל אצל צאצאיו איש מפי איש). לפי זה צ"ל תקי"ח במקום תקכ"א, כי גם בתקי"ח חל טו"ב כסלו ביום ג' (ופירוש המלים "בנתמלא שנת הי"ג" - קודם שנתמלא).

וכבר נשאל בזה כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, והשיב שמו"ש כאן "בנתמלא שנת י"ג" ר"ל שזה כבר כמה שנים שנתמלא לו שנת י"ג.

ויש להוסיף בביאור דברי קדשו, שזה קאי בהמשך לההרשמה הראשונה בט"ו כסלו תק"י, ששם נכתב "שיהי' שמש עד בן בר מצוה", ולפועל נתעכבה ההרשמה עד הגיעו לגיל ט"ו, וע"ז כתבו כאן, בט"ו כסלו תקכ"א, שמתאים לתנאי הראשון, הוא נרשם עתה להיות חבב, כיון שמכבר נתמלא לו שנת י"ג. (ועד"ז ראה בית רבי (סא), א), שגם נכדו אדמו"ר הצמח צדק נרשם בפנקס לאזניא בילדותו "עד בר מצוה שלו".

אך מה שהעיר מקביעות השנה צ"ע.

ומה שתיקנו "טו"ב כסלו" ו"ט"ז כסלו" (א) אינו מתאים לכתבי היד (ב) מפורש כאן "זמן קהלה להקהל בני חבורתא קדישא" - שהוא בט"ו כסלו (שזהו גם תאריך כתיבת שני הקטעים הראשונים. וראה גם בית רבי שם, רישום בני וחתני רבנו הזקן בפנקס לאזניא באור לט"ו כסלו תקנ"ה).

גם א"א לתקן שנה אחרת בהעתקה (- במקום תקכ"א), כי בין השנים תקי"ד - תקל"ד לא חל אף פעם ט"ו כסלו ביום ג'.

ואפשר ה' גם לפרש "אור ליום ג' [שהוא יום ב'] ט"ו כסלו (שכעין זה מצינו בכ"מ); אך גם יום ב' לא חל בט"ו כסלו בין השנים תק"ז - תקכ"ד.

6 העתקתו, במגדל עז ע' תרכט.

ב"ה

רוב שלום לאה' ידיד נפשי ה"ה וכו' כבוד מ' משה נ"י

מכתבו הארוך לאדמו"ר שי' וגם אלינו נתקבל לנכון, ודברתי בזה עם כאדמו"ר שי', והנה קצרן של דברים.

היות ידוע לכל דרכו בקדש, לא להקפיד על הנוסע לזולתו, וגם לא להשתדל שיסעו אליו דוקא, כידוע הנהגתו בקדש שמאל דוחה וימין מקרבת¹ את אשר קרבת אלקים יחפץ, להורות להם הדרך ילכו בה ודרך ישרה שיבור לו, עפ"י תורה אור ודרך חיים הם למוצאיהם כח"ח² לפום שיעורא דילי ולפום שכלו ודרכו ושרשו, כמב' בהקדמת לק"א יעו"ש³, אשר לכאו"א מישאל יש לו דרך פרטית לא ראי זה וכו', וע"ז נאמר⁴: איש אשר רוח בו שיכול להלך נגד רוחו של כאו"א⁵, הגם שלעיקר הדינא קסבר שלא רבים יחכמו בהנהגה הנ"ל, ליתן עצות בנפשו של כאו"א השייך לו, ולפעמים יתחלפו אורחותיו וכו', ומה גם מאמ"י⁶ בראתי לו תורה תבלין, וכל הדברים ארוכי, אעפ"כ מחמת טעם זה לא נחית לדקדוקא כשארי הגדולים אשר בארץ מטעמם ונימוקם מהתקשרות וכדומה לזה, אין זה דרך אתו ח"ו ורחוק מדרכו, וכאשר יפרש שיחי בנו ידידי מוכ"ז שי'.

בכן אל יפול לבו דמעל' ח"ו, אשר מחמת זה בבואו יהי' איזה שינוי בהתקרבות ח"ו, חלילה אל יעלה בלבו שום חשש ונדנוד, כי בודאי לא ימנע טוב מאתו בכל אשר יחפץ בקרבתו קרבת אלקים, וזה תלוי בחפץ דמעלתו וד"ל. וגם אני הנני לקרבו כפי יכולתינו, להיות הדבור של חבה מצוי בינינו.

את כל זאת הודעתי נאמנה ושולח כנפשו ונפש ידידו דו"ש מלו"נ⁷

אהרן סגל

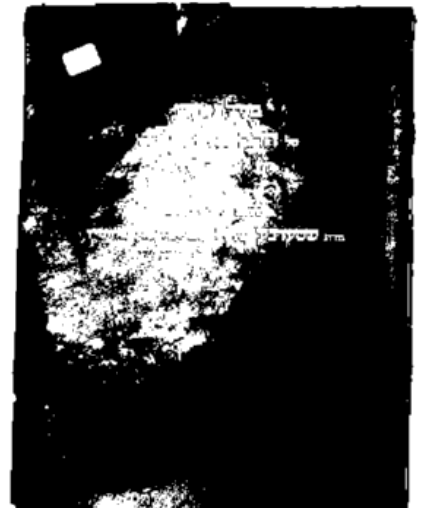
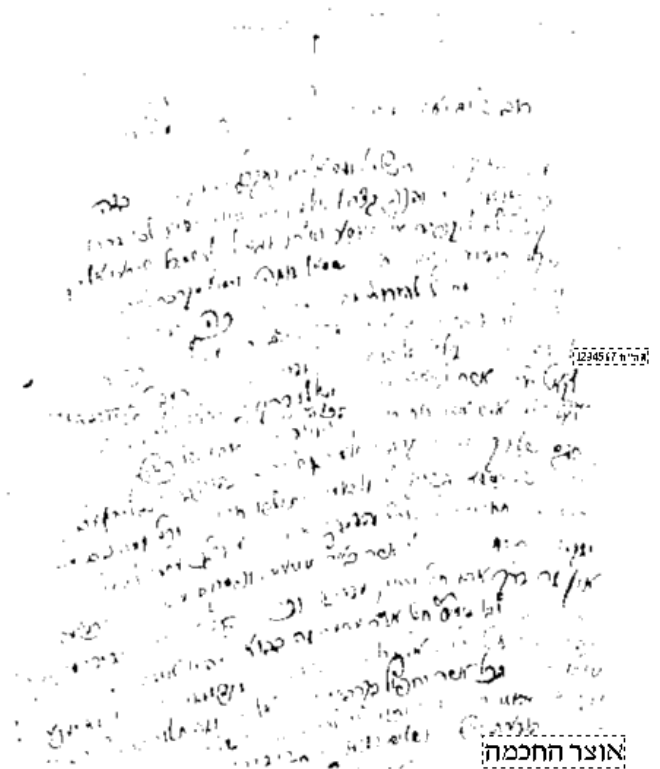
ג. מגילת חייו של הרב מליאדי זצ"ל

מאז ומקדם היו החסידים רושמים לעצמם את רשימות תולדות אדמו"ר הזקן. רשימות אלו נדפסו כמה פעמים, אחרי שעברו עריכה עיבוד והוספות. ביניהם:

- (א) שבחי הרב, לבוב תרכ"ד.
- (ב) תולדות עמודי החב"ד, מיכאל לוי ראדקינסון, קניגסברג תרל"ו.
- (ג) אח"כ נדפסו התולדות בתוספת מרובה על העיקר, בספר בית רבי, שנערך על ידי הרב חיים מאיר הילמן, ברדיטשוב תרס"ב.
- גם בכתבי היד שבספריה נשארו לפחות עשר העתקות של רשימות אלו:
- (א) כת"י 94. (ב) כת"י 399. (ג) כת"י 517. (ד) כת"י 662. (ה) כת"י 676. (ו) כת"י 1007. (ז) כת"י 1317.
- (ח) כת"י 2230. (ט) כת"י 2472. (י) וגם העתקה אחת בכת"י ק הרבנית הצדקנית מרת שטערנא שרה, אשת אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.
- לפנינו כתב-יד זה, שעל כריכתו חרות באותיות מוזהבות: מגילת חייו של הרב מליאדי זצ"ל - כתובה בידי הרבנית מרת שטערנע שרה שניאורסון מליובאוויץ.

בשלהי תשל"ט הוזקק הרבי לעיין בתולדות אלו, וכתב אלי בקשר לכת"י 517 הנ"ל: "להראותי". כשמסרתי את כתב היד, כתבת: מצו"ב מס. 517, הכולל תולדות אדה"ז; ובהמפתח ערך

- 7 סוטה מז, א.
- 8 כל חד וחד.
- 9 הקדמות לקוטי אמרים (תניא) יעוין שם.
- 10 במדבר כז, יח.
- 11 ספרי שם.
- 12 קידושין ל ב.
- 13 דורש שלומז מלב ונפש.

ויאסף אל עמו בן ס"ו שנים והובילו אותו לגארעד האדיעץ ושם חלקת מחוקק ספון ובכל מקומות מושב אנ"ש עשו לו אבל גדול וכבד תנצב"ה בגזי מרומים זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן כן יהי רצון.
אח"כ בא העתק מפנקס לאזניע, שנכתב אדמו"ר בח"ק".

רשימות התולדות בנוסח זה, פחות או יותר, נמצאת גם ברוב כתבי היד הנזכרים; אף שקיימים שינויים בין הנוסחאות, שכל אחד מהמעתיקים הוסיף ותיקן ברשימה זו.

ד. תמיכת כ"ק אדמו"ר האמצעי בבני משפחתו

באגרת שלפנינו כותב כ"ק אדמו"ר האמצעי, בקשר לתמיכה בבני משפחת בית הרב". את האגרת מסר לידי ר' חיים מליובאוויטש, כדי למסור אל הרב ר' יוסף והמלמד ר' ליב בעיירה מסויימת, יחד עם סכום 40 רובל כסף, כדי למסור חצי לבת דודתו של רבנו מרת שיינא, וחצי לחלק לקרובי רבנו שבאותה עיירה ולעניי העיר.
השליח ר' חיים הוא אולי זה המתואר בבית רבי ח"ב סוף פ"ח: הרה"ח ר' חיים מליובאוויטש זלה"ה (הנקרא חיים דער קליינער כו') ה' ממקורבי רבינו.

אוצר החכמה!
אח"ח 1234567

לא נודעת לנו בת דודה של רבנו בשם מרת שיינא, אמנם זה היה גם שם זוגתו. ואולי ניתן לשער, שהכוונה היא לבת דוד זוגתו של רבנו, ששתיהן נקראו בשם שיינא. ואולי גם שאר ה"קרובים שלנו", הנזכרים באגרת זו, שגרים באותה עיירה, הם קרובי משפחת זוגתו של רבנו.
אודות משפחת הרבנית שיינא כתבתי בפרדס חב"ד גליון א (ע' 69 ואילך), ששניים מגיסיו הם ר' ישראל ש"ץ ור' שמרי' ברלין, שגרו ביאנאוויטש, ואשר גם חותנו של רבנו, ר' יעקב, גר ביאנאוויטש.

[עוד ידוע לנו על אחד מגיסיו של כ"ק אדמו"ר האמצעי, שהי' זקנו של מוה"ר חיים אליעזר ביחובסקי, כפי שנכתב בשער הספר דרך מצותיך "נכד גיסו של רבינו אדמו"ר האמצעי זי"ע". אמנם לא ידוע לנו אם הכוונה לאחד משני הגיסים הנזכרים (ר' ישראל ש"ץ או ר' שמרי' ברלין), או אחד משני הגיסים האחרים (שלא נודעו לנו שמותיהם). וכמסופר בס' השיחות תש"ד ע' 65, שחותנו של כ"ק אדמו"ר האמצעי היו לו 5 בנות, היינו שבנוסף לאשת אדמו"ר האמצעי, ושתי הגיסות הנ"ל היו לו עוד שתי בנות].

אמנם לא מסתבר שאגרת זו נכתבה ליאנאוויטש, שהרי שם ה' המו"ץ הרה"ק מהרי"ל, דודו של רבנו, ואילו כאן שולח את התמיכה לבני המשפחה באמצעות "ר' יוסף מ"ץ". ואפשר שאגרת זו נכתבה אחרי הסתלקות הרה"ק מהרי"ל, בחורף תקפ"ו (ראה מפתחות לשו"ת צמח צדק ע' קסא).

ואפשר שמדובר כאן בעיירה אחרת שגרו בה מבני משפחת הרבנית שיינא, אשר המ"ץ של עיירה זו הי' ר' יוסף, והמלמד הי' ר' ליב.

לאה"ר ליב מלמד ור' יוסף מ"ץ נ"י

יקבלו מיד אהו' מוכ"ז¹⁴ ר' חיים ממחנינו סך עשרים ר"כ לחלק לעניי העיר ולקרובי שלנו כפי ראות עיניהם. וגם יקבלו סך עשרים ר"כ ליתן לבת דודי מ' שיינא

האגרת שלפנינו כותב כ"ק אדמו"ר האמצעי, בקשר לתמיכה בבני משפחת בית הרב". את האגרת מסר לידי ר' חיים מליובאוויטש, כדי למסור אל הרב ר' יוסף והמלמד ר' ליב בעיירה מסויימת, יחד עם סכום 40 רובל כסף, כדי למסור חצי לבת דודתו של רבנו מרת שיינא, וחצי לחלק לקרובי רבנו שבאותה עיירה ולעניי העיר.

דובער

ה. נסיעת כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע למקומות הרפואה

את האגרת שלפנינו כתב כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, בשנת תר"מ, בעת שהותו במדינת שווייץ.

14 ראה לעיל פרק א.

15 ראה גם "מאסר וגאולת אדמו"ר האמצעי" ע' יג ואילך (קה"ת, תשנ"ח).

16 מוביל כתב זה.

האגרת נכתבה מעיר מאנטרע (Montreux) שבמדינת שווייץ, לשם נסע בתחלת חורף תר"מ, ע"פ הוראת הרופאים, לצורך רפואתו.

באגרת מספר רבינו, שאחרי ישיבתו בוועאי (Vevey) ובמאנטרעאוקס "התחלתי להרגיש תועלת בעזה"ת".

שתי העיירות האלו שבמדינת שווייץ, שוכנות בקצהו המזרחי של האגם (Lac Lemman), שבקצהו המערבי שוכנת העיר ז'נבה.

לפנינו מפת הנהר, עם שלושת העיירות הנזכרות, השוכנות בקצהו:

בקשר לתוכניות נסיעה זו, מסופר באגרות קודש של רבינו אגרות י"ד.

שם אגרת י"א מסופר על התוכנית לנסוע מלויבאוויטש ביום ג' פר' נח כ"ז תשרי תר"מ. אבל במברק (סי' יד) נראה שבכ"ט תשרי היה עדיין בלויבאוויטש. ובשוה"ג לאגרת י"א מצויין שנסיעתו התעכבה איזה זמן.

מכל מקום מסופר באגרת שלפנינו, שבחלק הראשון של מ"ח כבר היה בשווייץ. בתחלה היה בעיירה וועאי - עד יום ד' י"ט מ"ח. אח"כ קבע ישיבתו במאנטרע עד יום א' פ' וישלח ח' כסלו. על התוכנית אח"כ הוא כותב כאן, שבדעתו לנסוע לבאייריטש, להיות שם שלושה שבועות, ואח"כ לחזור לביתו, דרך פאריז.

לא נודע לנו באיזה יום חזר רבינו ללויבאוויטש, אמנם בתורת שמואל תר"מ (ע' ל ואילך, וע' רסז ואילך), נדפס המשך המאמרים שאמר בלויבאוויטש מש"פ מקץ (חנוכה) ואילך. מפת ודרך נסיעת רבינו, מלויבאוויטש ועד מאנטרע הסמוכה לז'נבה, ניתנה באגרות קודש שלו ע' יח.

אח"ח 1234567

האגרת נכתבה לאחד מהחסידים המפורסמים של רבנו, מוה"ר שמואל דובער מבאריסוב (הרשד"מ).

באגרות קודש רבנו אגרת ג, כותב לאנ"ש בבאריסוב, לקבל את הרשד"מ בתור משפיע דא"ח קבוע "אשר לא פעם ושנים דבר כ"ק אדמו"ר הגאון [בעל ה"צמח צדק"] וצללה"ה זי"ע עמדי ושיבא אותו לפני ... יתר על כל בני גילו".

תצלום מכתבו - ב"תולדות אברהם חיים" ע' יז (שם מסופר אודות פשרה בענין עסק שעשה כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, ומסר הדברים ע"י הרשד"מ אל שני בעלי הדין).

עוד אודותיו ב"התמים" חוב' ה' ע' צט [רסב] ואילך.

מכתבים נוספים ממנו ואילו - לקמן פרק יא; קלד.

אוצר החכמה

ב"ה. יום ה' כ"ז מ"ח תר"ס לפ"ק

מאנטרעאוקס

כ' אהר' ידידי עוז הרה"ח המופ' חו"נ י"א מו"ה שמואל דובער נ"י

ת"ל על החוה"ש כה לא יסור צור חסדו על הבא. מכל נשלח לי מביתי וקבלתיו היום, והנני למלאות מבוקשו להודיע לו משלומי ישר מפה.

ות"ל כי שלום לנו, והתחלתי להרגיש תועלת בעזה"ת בפה האויר חם וטוב. עד יום ד' שבוע העברה היתר ישיבתינו בוועאי, אך מפני כי בפה מאנטרעאוקס האויר יותר חם ויותר זך לכן קבענו ישיבתינו פה עד יום א' פ' וישלח, נסע שלום וצלחה לבאייריטש¹⁷. ואם האויר חם שם, עד שאוכל לרחוץ במי הים, נשב שם ג"ש¹⁸ אי"ה, ואכ איננו חם כ"כ, אזי נסע לביתנו שלנו דרך פאריז.

17 אולי Biarritz, בדרום צרפת, על שפת ים התיכון.

18 ג' שבועות.

אח"ח 1234567

אח"ח 1234567

אח"ח 1234567

ת"ל ישיבתנו היא במנוחה, ובאמת גם מתחילה לא הי' כלל ממה כו'.

קיבלתי המכתב כפי שהבטיח ר"מ נ"י כץ לרא"פ¹⁹.

ויקבל החוה"ש והברכה מאדה"ש כנפשו וידידו עוז דר"ש מלונ"ח

שמואל

ו. מכתב אדמו"ר מוהריי"צ מאוורוטש, לאחיו אדמו"ר מוהר"ש מליובאוויטש

לפנינו אגרת שכתב האדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מאוורוטש, לאחיו אדמו"ר מוהר"ש נ"ע מליובאוויטש, בקשר למצב בריאות כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, ובקשר לבנו הילד - כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, המיועד להיות חתנו של מוהריי"צ מאוורוטש, וכן בקשר למתנות שקנה כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע לבנו הנ"ל, ולילדה המיועדת להיות כלתו - הרבנית שטערנא שרה - בהיותם בני תשע.

אח"כ 1234567

ומצורף לה - אגרת מוהריי"צ מאוורוטש אל הגביר אברהם זלמן גינזבורג מוויטבסק, שהיה אח"כ למחותנו של כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע - כאשר בנו מוה"ר משה ארי' ליב גינזבורג נשא את מרת דבורה לאה בת כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, בקיץ תרל"ב (ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהר"ש נ"ע אגרת ז).

אמנם בעת כתיבת האגרת שלפנינו, בקיץ תר"ל, עדיין לא נגמר השידוך הנ"ל, ולכן כותב בסוף האגרת אל כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע "בקשתי להודיעני אם גמר שידוך למו"ט עבור בתו תי".

השידוך והתנאים בין כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ובין הרבנית שטערנא שרה בת האדמו"ר מאוורוטש, נגמרו ונחתמו ע"י כ"ק זקנם אדמו"ר ה"צמח צדק", בשנת תרכ"ה, בהיותו בן 4 וחצי שנים (ראה לקמן פרק קמה). והותנה בהם שהחתונה תתקיים כעבור 10 שנים בשנת תרל"ה. באגרת שלפנינו מסופר, כי כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע קנה מתנות לחתן ולכלה, ועל כך מבקשו אחיו מוהריי"צ מאוורוטש, "למסור להחתן שי' המתנה שקנה בפטרבורג, וליתן לו בעבורי, כאילו אני שולח מפה. וכמו"כ לשלוח לבתי הכלה ת' המתנה".

כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע היה חלוש מאד בבריאותו, וכבר בשנת תרכ"ח נסע למעיינות הרפואה במאריענבאד ועוד, וגם אמרו לו הרופאים שהוא מוכרח להתעמל ולעסוק במלאכת יד (ראה לקמן פרק קג, ושי"ג). על כך שואלו באגרת שלפנינו "ואם שותה עדיין חלב וכמה, ועסק הגומנאסט אם עדיין עושה".

עוד שואלו בקשר לנסיעת השד"רים עבור מעות ארץ הקודש ועבור מעמד [לשם הסוואה מעין הצנזור כונה בשם מסחר הטליתים], אשר אחרי הסתלקות כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" בשנת תרכ"ו נחלש הדבה, ועל כך שואלו "להודיעני נא אם נוסעים המשולחים הכללים למסחר הטליתים ג"כ לכל מקומות ... ושמעתי אשר בכמה עיירות רייסין לא היו סוחרי הכללי זה שני שנים, ושואלים ודורשים העיירות ע"ז, על מה ולמה אינם נוסעים אליהם סוחרי הכללי, אשר יסדו אבותינו הק' נ"ע".

אוצר החכמה

עוד שואלו בקשר להדפסת שו"ת "צמח צדק", אשר אחרי הסתלקות כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" מסרו את הכתבים לידי שנים מרבני אנ"ש, מוה"ר חיים יעקב ווידרעוויץ ומוה"ר שמעון ב"ר דוד, שיעסקו בעריכת והכנת התשובות והחידושים לדפוס²⁰. הם עסקו בזה כמה שנים, והכרך הראשון נדפס בוילנא בשנת תרל"א. ועל כך שואלו באגרת שלפנינו, בקיץ תר"ל, "מותי יושלח להדפיס, ואם עוסקים הרבנים עוד בתיקון וסדר ההדפסה".

19 החסיד ר' אברהם אבלי פרסיץ. אליו כתב רבינו 5 אגרות בקשר לנסיעה זו, ונדפסו באגרות קודש שלו אגרות י"ד. אודותיו ראה במצויין שם אגרת י.
20 ראה לקמן פרק נט.

באגרת המצורפת לה, מבקש אצל הגביר ר' אברהם זלמן גינזבורג מוויטבסק, שיקנה עבורו טה במאסקווא וישלח אליו לאוורוטש. ואף שאפשר להשיג טה בקיוב הסמוכה לאוורוטש, מ"מ "הטי"א דקיעב אינני יכול לשתות".

בעזרה"י יום ג' פ' מטות מ' תר"ל.

רו"ש²¹ וברכה לכבוד אהובי אחי מחו' ידי"נ הרב החסיד המפורסם וכו' מו"ה שמואל שיי' ביתו וזרעו לברכה וביחוד לבנו המל"ח אי"ה²² המופלג היקר ונעלה שלום בער שיי'

החיה"ש ת"ל, יוסיף הש"י להתראות בחו"ש²³. זה זמן נכון לא קבלתי ממנו מכתב. וחפצי ותשוקתי מאד להתודע על בורי' מיקר שלומו, לכן נא ונא להודיעני תיכף ומיד משלומו להחיות נפשי, ואם שותה עדיין חלב וכמה, ועסק הגומנאסט²⁴ אם עדיין עושה, וסדר הנהגתו בבריותיו, אם נצרך ליסע בכל יום או שהוא בעזרה"י כשאר אנשים. נא להודיעני מכל, ובהקדם.

בקשתי למסור להחתן שיי' המתנה שקנה בפ"ב, וליתן לו בעבורי כאלו אני שולחה מפה. וכמו"כ לשלוח לבתי הכלה תי' המתנה, ולמה יונחו כה' לע"ע. ואי"ה עוד חזון ליתן עוד מתנות. הש"י ימלא לנו, בזכות אבותינו נ"ע, כל הנצרך בריוח.

גם להודיעני נא אם נוסעים המשולחים הכללים למסחור הטליתים ג"כ לכל מקומות ליטע וזאמוט ורייסין. ואצל רב"ק²⁵ שמעתי וידעתי כי הי' חולה ר"ל ונסע לק"ב, ואם נוסע הוא או אחר. ואולי באפשר לשלוח לי חשבון ברוך, בודאי בקשתי מאד לטרוח בזה מעט ולשלוח לי. ושמעתי אשר בכמה עיירות רייסין לא היו סוחרי הכללי זה שני שנים, ושואלים ודורשים העיירות ע"ז, על מה ולמה אינם נוסעים אליהם סוחרי הכללי, אשר יסדו אבותינו הק' נ"ע.

וגם מענין ההדפסה, מתי יושלח להדפיס, ואם עוסקים הרבנים עוד בתיקון וסדר ההדפסה, א"ל. אם הי' נמצא ת"י כבודו לשלוח לי בודאי הי' רצוני בזה.

והש"י ישלח לו רפו"ש באמת ויהי' בריא ככל אנשים הבריאים, בזכות אמו"ר נ"ע זי"ע ועכ"י, ואו"ש מאדה"ש²⁶

כ"ד אחיו מחו' הדו"ש מלונ"ח²⁷

יוסף יצחק

בקשתי להודיעני אם גמר שידוך למז"ט עבור בתו תי', ובא"ל עדיין, באיזו עומד בדעתו קרוב יותר לגמה, ומה העיכוב כ"כ.

בקשתי לשלוח המכתב המוס"פ לא"ז לוויט²⁸. והייתי שולח לו ישר לוויט, אך אפשר הוא עדיין בביישענקאוויץ.

בעזרה"י יום ג' כ"ז תמוז תר"ל, אוריץ

רו"ש לידידי הגביר המפורסם הו"ח וכו' מו"ה אברהם זלמן נ"י גינזבורג

בקשתי לכתוב למאסקווע שיושלח לי משם טייא האלובקאו ארבעה פונט מן ג' רו"כ, ועולה בנכיון פ' 2.40 רו"כ כ"פ. והמעות יושלח לו או מפה או בליבאוויץ כמה שיגיע.

ויקבל החוה"ש מאדה"ש ידידו הדו"ש מלונ"ח

יוסף יצחק

21 רוב שלום.

22 המיועד להיות חתני אם ירצה השם.

23 החיים והשלום תודה לאל, יוסיף השם יתברך להתראות בחיים ושלום.

24 התעמלות. ראה לקמן פרק קג.

25 ר' בערל קאליסקער [ר' דובער אשכנזי מקאליסק], שהיה שד"ר וחוזר דא"ח אצל כ"ק אדמו"ר הצמח צדק (הקדמת נכדו לס' קצות השלחן). אודותיו ראה ס' מאמרי אדמו"ר הצמח צדק תר"ז-תרט"ו, ע' שו.

26 נשמתו עדן זכרנו יגן עלינו ועל כל ישראל, ואומר שלום מאדון השלום.

27 כה דברי אחיו מחותנו הדורש שלומו מלב ונפש חפצה.

28 המכתב (דלקמן) המוסגר פה, לאברהם זלמן הגר בעיר וויטבסק.

באורוטש פלך וואהלין)

(חותמת:) המחוז הויטבסקאי לעניני התייצבות לצבא